

ความเป็นมาของ E-book

E-book แหล่งเรียนรู้ วัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) จัดทำขึ้นเพื่อ เผยแพร่แหล่งเรียนรู้วัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) ซึ่งประกอบไปด้วย ประวัติ ของวัด ประวัติของพระมงคลกิตติธาดา เจ้าอาวาสวัด และคำสอนที่ พระมงคลกิตติธาดา ได้สอนให้กับญาติโยมที่ไปทำบุญ นักเรียนนักศึกษา ผู้สนใจในการปฏิบัติธรรม และมุ่งที่จะพ้นทุกข์อย่างแท้จริง ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า e-book เล่มนี้จะมีประโยชน์ต่อ ผู้สนใจ และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลแหล่งเรียนรู้ คณะวิทยากรผู้ให้ความรู้เรื่อง การผลิตหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์มา ณ โอกาสนี้ด้วย ศรัณย์พร เชื้อชาญ บรรณารักษ์ 6ว ห้องสมุดประชาชนอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ผลิต

แหล่งเรียนรู้ วัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์)

ความเป็นมาของวัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) วัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) เดิมเรียกสำนักปฏิบัติธรรมช อาศรมวิเวกธรรมชาน์ เป็นที่พักสงฆ์ชั่วคราว มีการสร้างที่พักรับรองอุบาสกอุบาสิกา สร้างห้องสรงน้ำพระ 4 ห้อง สร้างห้องอาบน้ำสำหรับอุบาสกอุบาสิกา 12 ห้องเท่านั้น ต่อมาเมื่อได้มี พระภิกษุสามเณรมาประจำอยู่แล้ว อุบาสกอุบาสิกาจึงได้ร่วมกันสร้างกุฏิชั่วคราวขึ้น 3 หลัง รวมแล้วกุฏิชั่วคราวที่พออยู่จำพรรษาได้เพียง 7 หลัง สำหรับพระเณร 7 รูป ส่วนอีก 4 รูปนั้น ต้องอาศัยศาลาชั่วคราวไปก่อน ในปี พ.ศ. 2513 ได้เริ่มมีการสร้างเสนาสนะถาวรต่าง ๆ ขึ้น และเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2513 ชาวบ้านม่วง บ้านสวนจัว บ้านหนองชุมดิน และบ้านนาขามได้ร่วมกันตัดถนน กว้าง 8 เมตร ยาว 300 เมตรเศษ จากบริเวณวงกลมออกไปทางหน้าวัด ไปจดกับทางสายม่วงสามสิบ - กุงชัย

พอลงปลายเดือนตุลาคม ได้มีการยกร่องพวนดินให้เรียบร้อย ทำให้การคมนาคมมีความสะดวกสบายมากขึ้น เมื่อสร้างโบสถ์จัตุรมุขเสร็จเรียบร้อยในปลายปี พ .ศ . 2527 ทางวัดได้ดำเนินการขออนุญาตจัดตั้งวัดให้ถูกต้องสมบูรณ์ตามกฎหมาย โดยมีนายวีระ หินแก้ว เรืออากาศเอกชัยชาญ บุญปั้น นายดาบมติ แสงชาติ เป็นผู้ดำเนินการและได้รับหนังสือประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่องตั้งวัดในพระพุทธศาสนา ประกาศตั้งเป็นวัด เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ .ศ .2528 มีนามว่า "วัดป่าวิเวก" ได้รับเลขทะเบียนเป็นเลขที่ 229 หมู่ที่ 1 ต .ม่วงสามสิบ อ .ม่วงสามสิบ จ .อุบลราชธานี ต่อจากนั้น ทางวัดได้นำเรื่องขอพระราชทานวิสุงคามสีมา และได้รับหนังสือประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้วัดป่าวิเวกได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ประกาศ ณ วันที่ 12 กันยายน พ .ศ .2529 โดยได้รับพระราชทานเป็นงวดที่ 4 ประจำปี พ .ศ . 2529 เป็นอันดับที่ 39 กำหนดอาณาเขต กว้าง 30 เมตร ยาว 55 เมตร ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 103 ตอนที่ 160 วันที่ 17 กันยายน พ .ศ . 2529 วันที่ 17 ตุลาคม พ .ศ .2529 นายสุคนธ์ จำปาวัลย์ ศึกษาธิการอำเภอม่วงสามสิบ เป็นผู้มาปักเขตวิสุงคามสีมา วันที่ 30 ตุลาคม พ .ศ .2529 พระมหามร เขมจิตโต (พระมงคลกิตติธาดา) และพระเถร ตลอดจนญาติโยม ได้พร้อมกันไปนำเอาเสมาศิลาแลงอันเป็นของโบราณเก่าแก่มาจากนายอุดม จำนวน 7 ก้อน เพื่อเอามาหมายเขตวิสุงคามสีมา และเก็บรักษาไว้ในที่อันเหมาะสม วันที่ 10 พฤศจิกายน พ .ศ . 2529 ได้ทำการฝังลูกนิมิตและใบเสมาไว้รอบโบสถ์ทั้ง 8 ทิศ จนเสร็จเรียบร้อย รอวันทำพิธีผูกพัทธสีมาต่อไป และวันที่ 4 มกราคม พ .ศ .2530 เป็นวันคล้ายวันเกิดของพระมหามร เขมจิตโต (พระมงคลกิตติธาดา) คณะทายกทายิกาได้พร้อมใจกันกำหนดเป็นวันฉลองโบสถ์ ตัดลูกนิมิต ผูกพัทธสีมา วัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) เป็นวัดส่งเสริมการศึกษา ทั้งด้านปริยัติและการปฏิบัติธรรม มาตั้งแต่เมื่อแรกจัดตั้ง ในปี พ .ศ .2513 นอกจากจะมีชาวบ้านผู้สนใจใฝ่ธรรม คณะศรัทธาญาติโยมมาฟังธรรม มาอยู่ปฏิบัติธรรมเป็นประจำแล้วยังมีคณะนักเรียน นักศึกษา คณะครูอาจารย์ ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งคณะ ข้าราชการหลายหมู่เหล่า มารับการอบรมปฏิบัติธรรมที่วัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) อยู่เนื่อง ๆ วันที่ 9 กันยายน พ .ศ . 2542 วัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) ได้รับแต่งตั้งให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำอำเภอ พระเดช พระคุณพระราชกิตติรังสี (พระเทพกิตติมุนี) เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี ได้มาเป็นประธานในพิธีเปิดป้าย สำนักปฏิบัติธรรม ประจำอำเภอม่วงสามสิบ นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ภายในวัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) ยังมีการสร้างเสนาสนะภายในวัดที่สำคัญๆ ได้แก่ ศาลาการเปรียญ หอแจกธรรมชาน์ การปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ การสร้างรูปปั้นพระโพธิ์สัตว์ การสร้างพระธาตุพนมจำลอง การสร้างโบสถ์จัตุรมุข การหล่อพระพุทธรูปชินราชจำลองและรูปเหมือนหลวงพ่อบุชา และพระพุทธรูปโพธิญาณ (หลวงพ่อด)

ประวัติพระมงคลกิตติธาดา

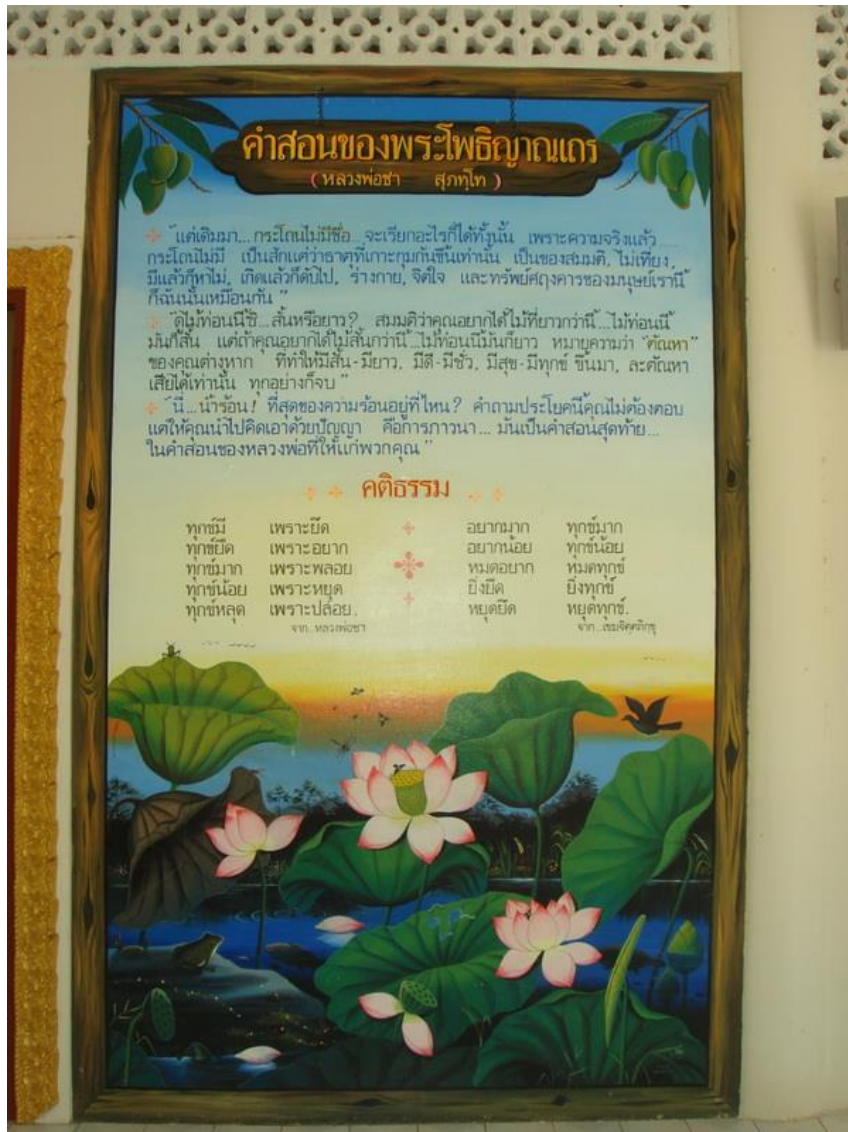
พระมงคลกิตติธาดาอาจารย์พระ ผลเพียรละกิเลสผองฟ่องเพ็ญผล ชนฉ่ำทุกข์ท่านฉายธรรมนำใจชน
ทุกข์ทรมนลายลับธรรมดับทุกข์ ประวัติพระมงคลกิตติธาดา ชื่อ / ฉายา พระมงคลกิตติธาดา ฉายา เขม
จิตโต วัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) ต.ม่วงสามสิบ อ.ม่วงสามสิบ จ.อุบลราชธานี ชาตัญญิ ชื่อ อมร
นามสกุล บุตรศรี เกิดเมื่อวันจันทร์ แรม 11 ค่ำ เดือน 1 ปีมะแม ตรงกับวันที่ 4 มกราคม 2474 ณ
บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 8 ต.ยางโยภาพ อ.ม่วงสามสิบ จ.อุบลราชธานี

บรรพชาเมื่อวันศุกร์ แรม 7 ค่ำ เดือน 5 ปีวอก ตรงกับวันที่ 14 เมษายน 2487 ณ วัดบ้านหนองขุ่น ต
.ยางโยภาพ อ.ม่วงสามสิบ จ.อุบลราชธานี โดยมีพระครูอรุณธรรมวิจารณ์ วัดหนองหลักเป็นพระ
อุปัชฌาย์ อุปสมบท อุปสมบทเมื่อวันอังคาร ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 8 ปีเถาะ ตรงกับวันที่ 17 กรกฎาคม
2494 ณ วัดทองนพคุณ ตำบลคลองสาน จังหวัดธนบุรี โดยมีพระเทพวิมล (ชุ่ม ตีสารมมหาเถร) วัด
ทองนพคุณ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระภัทรมณี (อิน ป.ธ. 9) วัดทองนพคุณ เป็นพระกรรมวาจารย์ พระ

ปรีดียานุรักษ์ (สมบุรณ์ ป .ธ .5) วัดทองนพคุณ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ การศึกษา พ .ศ .2487 สำเร็จวิชาสามัญชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 จาก โรงเรียนชุมชนบ้านหนองขุ่น พ .ศ .2494 สอบได้ นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดทองนพคุณ พ .ศ .2497 สอบได้เปรียญธรรม 6 ประโยค สำนักวัด ทองนพคุณการศึกษาพิเศษ สอบเทียบได้ ม .3 ที่โรงเรียนวัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร ความชำนาญการ เป็นอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐาน งานการปกครอง พ .ศ .2517 เป็นรองเจ้าอาวาสวัดม่วงสามสิบ พ .ศ .2518 เป็นรองเจ้าคณะอำเภอม่วงสามสิบ พ .ศ .2525 เป็นพระอุปัชฌาย์ในเขต อำเภอม่วงสามสิบ พ .ศ .2527 เป็นกรรมการอบรมพระอุปัชฌาย์ จังหวัดอุบลราชธานี พ .ศ .2529 เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) พ .ศ .2530 เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าคณะอำเภอม่วงสามสิบ พ .ศ .2531 เป็นเจ้าคณะอำเภอม่วงสามสิบ งานการศึกษา พ .ศ .2495 เป็นครูสอนปรีดีธรรมประจำ สำนักเรียน วัดทองนพคุณ กรุงเทพฯ พ .ศ .2498 เป็นกรรมการตรวจข้อสอบสนามหลวงแผนกธรรม พ .ศ .2499 เป็นกรรมการตรวจข้อสอบสนามหลวงแผนกบาลี พ .ศ .2500 เป็นอาจารย์ใหญ่ประจำ สำนักเรียนวัดหนองขุ่น พ .ศ .2518 เป็นรองประธานการสอบธรรม สนามหลวง หน่วยสอบวัดม่วงสามสิบ พ .ศ .2531 เป็นประธานการสอบธรรมสนามหลวง หน่วยสอบ วัดม่วงสามสิบ เป็นประธาน กรรมการการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษา สำหรับ พระภิกษุสามเณร ความดีพิเศษ พ .ศ .2499-2510 เป็นกรรมการประจำหน่วยสอบวัดหนองหลัก พ .ศ .2520 ได้ไปฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ที่วัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร พ .ศ .2511 ได้ไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่วัดหนองป่าพง พ .ศ .2513 เป็นประธานอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ที่สำนักป่าวิเวก (ธรรมชาน์) พ .ศ .2514 เป็นกรรมการประจำ หน่วยสอบธรรมสนามหลวง วัดม่วงสามสิบ พ .ศ .2518 เป็นกรรมการตรวจประโยคบาลี สนามหลวง ประจำจังหวัดอุบลราชธานี เป็นรองประธานหน่วย อ .ป .ต .อำเภอม่วงสามสิบ พ .ศ .2530 เป็น ประธานหน่วย อ .ป .ต . ประจำอำเภอม่วงสามสิบ เป็นประธานในการปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดม่วงสามสิบ พ .ศ .2536 มูลนิธิเวียนนินี ลาโวรี เวียนนินีไทย มอบโล่เกียรติคุณ การปฏิบัติงานดีเด่นสาขา วัฒนธรรม พ .ศ .2538 - ได้ให้ทุนการศึกษานักเรียน รวม 16 แห่ง ในเขตอำเภอ ม่วงสามสิบ จำนวน 101 ทุนทุนละ 500 เป็น 50,500 บาท - ได้ให้ทุนการศึกษาพระภิกษุสามเณรวัดหนองหลัก 5 ทุน 2,500 บาท - ได้บริจาคปัจจัยให้โรงพยาบาลม่วงสามสิบ 5,500 บ - ได้บริจาคปัจจัยให้ชมรมอาสา พัฒนาชนบทม่วงสามสิบ 5,500 บาท - ได้บริจาคปัจจัยสมทบทุนสร้างโรงเรียนพระปรีดีธรรม วัด หนองหลัก 2,500 บาท พ .ศ .2541 ได้รับเกียรติคุณ ผู้ให้การสนับสนุนการศึกษาดีเด่น จากสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พ .ศ .2542 ได้รับรางวัลเสมาทองคำ สาขาการแต่งหนังสือทาง พระพุทธศาสนา จากศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา แห่งประเทศไทย พ .ศ .2543 ได้รับการประกาศ เกียรติคุณ ในฐานะเป็นผู้กระทำ ความดีอุทิศตน เพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ระดับ จังหวัด โครงการเสมาพัฒนาคุณธรรม ตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พ .ศ .2544 ได้รับเกียรติบัตรประเกียรติคุณผู้กระทำประโยชน์ ดีเด่นจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอม่วง

สามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี มีนาคม 2547 ได้รับการถวายปริญญามหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาแพทยศาสตร์ จากมหาจุฬาลงกรณ์ ราชวิทยาลัย สิงหาคม 2547 ได้รับการถวายปริญญา มหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวัฒนธรรมศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี สมณศักดิ์ พ .ศ .2523 เป็นพระครูสัญญาบัตรรองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอกที่ พระครูศรีปัญญาคุณ พ .ศ .2530 เป็น พระราชาคณะชั้นสามัญที่พระมงคลกิตติธาดา

องค์ความรู้

การเจริญสติปัญญาทางธรรม คือ การพัฒนาจิตใจของตนเองตามหลักการและวิธีการปฏิบัติ ธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่ง ทำได้โดยการศึกษาธรรมและฝึกปฏิบัติธรรมตามอริยสัจ ๔ อย่างจริงจัง

ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดการเพิ่มพูนข้อมูลด้านสติปัญญาทางธรรม ในความจำและใช้ข้อมูลดังกล่าวในการดับกิเลสและกองทุกข์ให้หมดไปจากจิตใจอยู่ตลอดเวลา หลักการสำคัญในการฝึกปฏิบัติธรรม คือ มีความตั้งใจ (มีสติ) และมีความเพียร ในการศึกษาทุกประโยคและทุกขั้นตอน อย่างจริงจัง ด้วยการพิจารณาอย่างละเอียด (โยนิโสมนสิการ) โดยไม่ใช้ความหลงเชื่อแม้แต่นิดเพื่อให้เกิดสติปัญญาทางธรรม เพราะความหลงเชื่อไม่ทำให้เกิดสติปัญญาทางธรรมตามความเป็นจริง อริยสัจ ๔ เป็นเรื่องของการศึกษาร่างกายและจิตใจของตนเองตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอน เพื่อให้รู้แจ้งชัดตามความเป็นจริงในเรื่องของความทุกข์ สาเหตุของความทุกข์ ความดับทุกข์ และทาง (วิธี) ปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ พร้อมทั้งปฏิบัติตนตาม รูปแบบของบุคคลที่ประเสริฐ การศึกษาเช่นนี้ จึงเป็นการศึกษาความเป็นจริงในธรรมชาติของความทุกข์ในชีวิตปัจจุบัน ไม่ใช่เรื่องของความเชื่อที่มงายแต่ประการใด อีกส่วนหนึ่งของเรื่องอริยสัจ ๔ จึงเปรียบเหมือนวิชาการด้านจิตวิทยาและสุขภาพจิต เพราะเป็นวิชาการที่สามารถนำไปใช้ในการส่งเสริม ป้องกัน รักษา ฟื้นฟูจิตใจไม่ให้เกิดความทุกข์ โดยมีหลักการและวิธีการที่ง่าย ๆ แต่ให้ผลดีเยี่ยม อริยสัจ ๔ เป็นความจริงอันประเสริฐที่มนุษยทุกชาติ ทุกศาสนา ย่อมศึกษาและฝึกปฏิบัติธรรมตามอริยสัจ ๔ ได้ทั้งนั้น เช่นเดียวกับการศึกษาเล่าเรียนทั่วไป เพราะอริยสัจ ๔ เป็นเรื่องของหลักการและวิธีการในการควบคุมความทุกข์และพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ซึ่งไม่ขัดกับประเพณี วัฒนธรรม และศาสนาใด ๆ ทั้งนั้น อวิชาเป็นหัวกระบวนการของความคิดที่เป็นกิเลส ถ้าดับอวิชาไม่หมด ความดับทุกข์ชั่วคราว (ตหังคนิพพาน) ย่อมเกิดขึ้นในขณะที่ไม่คิดด้วยกิเลส (สังขารดับชั่วคราว) ถ้าอวิชาดับไม่เหลือเลย ความดับทุกข์ (นิพพาน) จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะสามารถควบคุมความคิดไม่ให้คิดด้วยกิเลสได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจะดับกระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลส ต้องดับที่อวิชา (ความหลง) ซึ่งเป็นหัวหน้าของกระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลส ความจำ สติ ความคิดในปัจจุบันขณะ เกี่ยวข้องกับความดับทุกข์โดยตรง ถึงแม้จะมีข้อมูลด้านกิเลสอยู่ในความจำมากมาย แต่如果不คิดด้วยกิเลสข้อมูลด้านกิเลสก็จะไม่ปรากฏตัวออกมาจึงเป็นผลให้จิตใจมีความบริสุทธิ์ผ่องใส ไม่มีความทุกข์ในขณะนั้น ไม่ว่าจะประอรหันต์หรือโจรผู้ร้าย ขณะนอนหลับ สนิทจะไม่มีความคิด จึงไม่มีความรู้สึก (ไม่มีเวทนา) ใด ๆ ทั้งสิ้น .

ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงไม่ครอบคลุมถึงภาวะที่กำลังหลับสนิท แต่เป็นเรื่องของการควบคุมความคิดในขณะที่ตื่น ให้มีความบริสุทธิ์ผ่องใสตามโอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งเป็นเรื่องของความคิดในปัจจุบันขณะเท่านั้น ความฝันเกิดขึ้นตอนใกล้จะหลับและตื่น เพราะขณะนั้นสติอ่อนกำลังลงมาก สมองจึงคิดปรุงแต่งภาพทางใจ (มโนภาพ) ได้แก่การฝันเป็นภาพ เสียง กลิ่น รส สัมผัสต่าง ๆ ทางใจ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ (เวทนา = สุข ทุกข์ เฉย ๆ) ในขณะนั้นเมื่อใด ที่คิดด้วยกิเลส ไม่ว่าจะเป็นการฝัน คิดฟุ้งซ่าน หรือตั้งใจคิด จะพบว่า กระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลสก็จะเกิดขึ้นทันที ความทุกข์ก็จะติดตามมาในขณะนั้น ๆ ทันทีเช่นกัน เมื่อเจริญสมาธิจนมีความตั้งมั่น จะสามารถหยุดความคิดได้ ความดับทุกข์ก็จะเกิดขึ้นชั่วคราว (ตหังคนิพพาน) ในขณะนั้น และขณะใดที่เจริญสติเพื่อ

ควบคุมความคิดไม่ให้คิดด้วยกิเลสได้ ความดับทุกข์ก็จะเกิดขึ้นชั่วคราวในขณะนั้น นั่นคือ การดับหรือหมดไปของกระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลสเป็นการชั่วคราว ในช่วงที่สมาธิและสติมีความตั้งมั่น ถ้าสามารถเจริญสมาธิและเจริญสติสลับกันไปในชีวิตประจำวันได้อย่างต่อเนื่อง ความดับทุกข์ก็จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปัจจุบันขณะ ถ้าเจริญสมาธิและเจริญสติไม่ถูกวิธี หรือไม่ต่อเนื่อง กระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลสและความทุกข์ก็จะเกิดขึ้นด้วย

วิธีดับกระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลส

การดับกระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลสต้องดับตรงหัวกระบวนการจึงจะตรงประเด็น คือ ดับ ความไม่รู้แจ้งชัดในอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง (ดับอวิชชาหรือดับความหลง) และรองลงมา คือ ดับ ความคิดที่เป็นกิเลส (ดับสังขาร) เมื่อดับอวิชชาได้ สังขาร ก็จะไม่เกิด เมื่อสังขารไม่เกิด หัวข้อธรรม (องค์ธรรม) ต่างๆ ที่ต่อจากสังขารก็จะไม่เกิด หรือกระบวนการของจิตใจที่เป็นกิเลสก็ จะไม่เกิด เพราะธรรมชาติของสมองเป็นเช่นนั้นเอง ในขณะที่ท่านยังไม่สามารถรู้แจ้งชัดในอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริงจนถึงที่สุด (ยังมีอวิชชาเหลืออยู่) ท่านจำเป็นจะต้องใช้ความรู้ความสามารถด้านสติปัญญา ทางธรรม (ใช้วิชา) เท่าที่มีอยู่ในความจำ มาใช้ในการรู้เห็นความคิดและควบคุมความคิด เพื่อไม่ให้เกิดการคิดด้วยกิเลสอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เมื่อท่านยังไม่มีความรู้ และความสามารถด้านสติปัญญา ทางธรรมที่หนักแน่นพอ แต่ต้องพบกับปัญหาที่รุนแรง หรือมีปัญหา หลายอย่างเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ท่านอาจไม่สามารถ คุมความคิดไม่ให้คิดด้วยกิเลสได้ จึงเกิดความทุกข์ ทางจิตใจขึ้น ความสำเร็จในการดับกิเลสและกองทุกข์จะมีมาน้อย เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความรู้และ ความสามารถทางธรรมของ แต่ละท่านในปัจจุบันขณะนั่นเอง ความรู้ความสามารถทางธรรม (วิชา) อาจเพิ่ม หรือลดลง หรือคงเดิม ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่ผ่านไปแล้วและที่กำลังมีอยู่ในปัจจุบันขณะนั้นๆ ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ความรู้และความสามารถทางธรรมเพิ่มขึ้น คือ ความเพียรในการดับอวิชชาให้ หมดสิ้น ความมีนง ความอ่อนเพลีย ความซึมเซา ความขุ่นมัวในใจ ที่มีสาเหตุมาจากการเจ็บป่วยทาง กาย ไม่จัดว่าเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลส แต่เป็นเพราะธรรมชาติ ของร่างกายและสมองเป็นเช่นนั้นเอง เมื่อร่างกายอ่อนแอด้วยความป่วยไข้ มักจะกระตุ้นให้เกิดการคิด ด้วยกิเลสได้โดยง่าย ดังนั้น ถ้าไม่มีความรู้และความสามารถเพียงพอในการรู้เห็นและควบคุมความคิด ก็จะทำให้เกิดการคิดด้วยกิเลส เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ทางจิตใจได้ง่าย และความทุกข์ทางจิตใจนี้ เอง ก็อาจจะซ้ำเติมให้เกิดความทุกข์ทาง ร่างกายมากขึ้น ทำให้หายป่วยช้าลงหรืออาจเป็นมากขึ้นก็ได้ เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว จึงควรดับอวิชชาให้หมดสิ้น

การฝึกปฏิบัติธรรม

การฝึกปฏิบัติธรรม คือการมีสติไม่คิดด้วยกิเลส เป้าหมายหลักของการฝึกปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน คือ การฝึกมีสติไม่คิดด้วยกิเลส (ดับสังขารในปัจจุสมุปบาท) - การจะมีสติไม่คิดด้วยกิเลส (ดับสังขาร) ก็ต้องศึกษา อริยสัจ ๔ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (มีวิชชา) - การจะดับเวทนา (ดับความทุกข์) ก็ต้องมีสติไม่คิดด้วย กิเลส - การจะดับความทะยานอยาก ก็ต้องมีสติไม่คิดด้วยกิเลส - การจะดับความยึดมั่นถือมั่น ก็ต้องมีสติไม่คิดด้วยกิเลส - การจะดับภพชาติ ชรามรณะของจิตใจนั้น ก็ต้องมีสติ ไม่คิดด้วยกิเลส การฝึกปฏิบัติธรรมจึงเป็นการฝึกมีสติไม่คิดด้วยกิเลส เพื่อป้องกันกระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลสไม่ให้เกิดขึ้น หรือถ้ากำลังมีกระบวนการทางจิตใจเกิดขึ้น ก็ฝึกมีสติไม่คิดด้วยกิเลส เพื่อดับกระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลสทันที เมื่อมีสติรู้เห็นว่า กำลังจะมีการคิดด้วยกิเลสเกิดขึ้น ก็ให้หยุด (ดับ) การคิดนั้น ๆ ทันที อย่าปล่อยให้คิดต่อแม้แต่วินาทีเดียว การปล่อยให้คิดด้วยกิเลสแม้แต่วินาทีนั้น ๆ ก็จะทำให้เกิดการทบทวนข้อมูลด้านกิเลสในความจำ เป็นผลให้เกิดการจดจำข้อมูลด้านกิเลสมากขึ้น และเป็นเรื่องยากมากที่จะลดหรือลบข้อมูลด้านกิเลสออกจากความจำได้อย่างรวดเร็ว เพราะธรรมชาติของสมองมนุษย์ มักจะจดจำเรื่องกิเลสไว้ได้ดีและนานด้วย

การอยู่กับปัจจุบันคือการปฏิบัติธรรม ขณะเจริญสมาธิอยู่นั้นจะมีสติในการรับรู้ความรู้สึกของลมหายใจที่ผ่านเข้าออกตรงจมูกอยู่ตลอดเวลา การทำเช่นนี้ คือ การอยู่กับปัจจุบันขณะ ย่อมทำให้ไม่มีความทุกข์ ขณะเจริญสติอยู่นั้น จะมีสติอยู่กับกิจที่ตั้งใจกระทำอยู่ และคอยควบคุมความคิดไม่ให้พลอสติไปคิดฟุ้งซ่านในเรื่องอดีตและอนาคต และไม่ให้เกิดกิเลส คือ การอยู่กับปัจจุบันก็ย่อมไม่มีความทุกข์ การตั้งใจ (มีสติ) คิดเรื่องอดีตหรืออนาคตโดยใช้เวลาตามความเหมาะสม เพื่อเอาข้อมูลในอดีตหรืออนาคตมาใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน หรือเพื่อเตรียมงานสำหรับอนาคตโดยไม่คิดด้วยกิเลส คือ การอยู่กับปัจจุบัน ย่อมไม่มีความทุกข์ การตั้งใจ (มีสติ) คิดเรื่องอดีตหรืออนาคตโดยใช้เวลานานเกินไป หรือตั้งใจคิดด้วยกิเลส ก็ถือว่าเป็นการอยู่กับอดีตหรืออนาคต ไม่ใช่การอยู่กับปัจจุบัน ย่อมทำให้เกิดความทุกข์ การตั้งใจ (มีสติ) คิดไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีเป้าหมาย ก็ไม่ใช่การอยู่กับปัจจุบัน การคิดฟุ้งซ่าน (ไม่มีสติ) ใน เรื่องอดีตหรืออนาคต คือ การอยู่กับอดีตหรืออนาคต ไม่ได้อยู่กับปัจจุบัน ย่อมไม่สงบ และ ถ้าคิดด้วยกิเลส ย่อมเกิดความทุกข์การเจริญสมาธิและการเจริญสติเป็นเรื่องของปัจจุบันขณะ การดับความทุกข์ (นิโรธหรือนิพพาน) เกิดขึ้นจากการเจริญสมาธิ และเจริญสติสลับกันไปในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่ใช่เรื่องของการดับความคิดที่เป็นกิเลสและความทุกข์ในอดีตหรืออนาคตแต่ประการใด แต่เป็นเรื่องของการดับความทุกข์ในปัจจุบันขณะนี้เอง พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุชื่อเถระที่ขอบอญลัมพังแต่ผู้เดียวว่า ซ...สิ่งที่เป็นอดีต ก็ละได้แล้ว สิ่งที่เป็นอนาคต ก็งดได้แล้ว ความพอใจติดใครในการได้เป็นตัวตนต่างๆ (อุปาทาน) ในปัจจุบัน ก็กำจัดได้แล้ว , การอยู่เดี่ยว ย่อมบริบูรณ์โดยพิสดารยิ่งกว่านั้นได้ ด้วยประการฉะนี้แล...

การตรัสสอนเช่นนี้ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า การอยู่เดี๋ยวก็ไม่สามารถพ้นทุกข์ได้ ถ้าจะให้ครบบริบูรณ์อย่างแท้จริง ต้องสามารถควบคุมความคิดให้อยู่กับปัจจุบันจนไม่เกิดความยึดมั่นถือมั่นด้วยความคิดที่เป็นกิเลสอีกต่อไปนั่นคือการเจริญสติสลับกับการเจริญสมาธิ ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง เพราะการเจริญสติและการเจริญสมาธิเป็นการอยู่กับปัจจุบันและเป็นปัจจุบันธรรม คำว่า ต่อเนื่อง หมายถึงการปฏิบัติธรรมจนเป็นนิสัยในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่ต้องมีสติในทุกวินาทีอย่างต่อเนื่อง เพราะการมีสติในทุกวินาทีอย่างต่อเนื่องนั้น เป็นเรื่องสุดวิสัยของมนุษย์

เรื่องข้ามภพข้ามชาติมีความสำคัญเพียงใด ทุกคนควรศึกษากระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลสแบบข้ามภพข้ามชาติ เพื่อการค้นคว้าและใช้เป็นข้อมูลสำหรับสนทนาธรรมกับผู้อื่นได้ ขณะเดียวกันจะได้หาทางช่วยผู้อื่นที่ยังไม่รู้และไม่เข้าใจเรื่องกระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลสที่เป็นปัจจุบันธรรมให้รู้และเข้าใจได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงต่อไป ปฏิจจสมุปบาทประเภทข้ามภพข้ามชาติประกอบด้วย ๓ ชาติ คือ ชาติอดีต ชาติปัจจุบัน และชาติอนาคต ในแต่ละชาติจะมีขั้นตอนอยู่จำนวนหนึ่ง เช่น เพราะอดีตชาติมีชีวิตที่ประกอบด้วย อวิชชา สังขาร จึงเป็นเหตุปัจจัยให้ (ทำให้) เกิดปัจจุบันชาติ ซึ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วย วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพ จึงเป็นเหตุปัจจัยให้ (ทำให้) เกิดอนาคตชาติ ซึ่งประกอบด้วยชาติ ชรา มรณะ และความทุกข์ต่าง ๆ ผู้เขียนเองก็ขอสารภาพว่า ยังไม่มีความรู้และความสามารถเพียงพอที่จะเข้าใจเรื่องปฏิจจสมุปบาทแบบข้ามภพข้ามชาติได้ เพราะยังไม่สามารถตรวจสอบและพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง รุ่งอรุณหลังการตรัสรู้

พระพุทธเจ้าทรงอุทานด้วยความพอพระทัยในความสำเร็จของการค้นคว้าธรรมว่า ซ...คูกร ตัณหา นายช่างเรือน บัดนี้ตถาคตพบท่านแล้ว แต่นี้สืบต่อไป ท่านจะทำเรือนให้ตถาคตอีกไม่ได้แล้ว....จิตเราปราศจากสังขารเครื่องปรุงแต่ง (วิสังขาร) ให้เกิดในภพอื่น (เกิดภพใหม่) เสียแล้ว ได้ถึงความดับสูญ สิ้นไปแห่งตัณหา อันหาส่วนเหลือมิได้โดยแท้ การที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าเรื่องพระอุทานเช่นนี้ทำให้จับประเด็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงค้นพบว่า ตัณหาตัวเอง ที่เป็นสาเหตุของความทุกข์ และพระองค์ได้ดับตัณหาจากพระทัย จึงทำให้เข้าถึงภาวะนิพพานในชาติปัจจุบันของพระองค์ รวมทั้งไม่มีการเกิดภพใหม่ ของจิตใจในปฏิจสมุปบาทอีกต่อไป เพราะไม่คิดปรุงแต่งด้วยกิเลส (วิสังขาร) และไม่มีตัณหาอีกเลย ความพ้นทุกข์หรือการบรรลุภาวะนิพพานอย่างต่อเนื่อง ของ พระพุทธเจ้า ก็คือการทำพระองค์ทรงสามารถดับกระบวนการ ของจิตใจที่เป็นกิเลสได้อย่างต่อเนื่อง หรือทรงดับอวิชชา ทางสายกลาง คือการดำเนินชีวิตโดยไม่มี ความทะยานอยาก พระพุทธเจ้าตรัสสอนปัญจวัคคีย์ที่ได้เป็นพระอรหันต์รุ่นแรกว่า มัชฌิมาปฏิปทา เราได้ตรัสรู้แล้ว ทำดวงตา ปรีชาญาณให้สว่าง เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน คือสิ้นตัณหาเครื่องรัดรั้ง การตรัสสอนเช่นนี้ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า การดำเนินชีวิตตามทางสายกลางที่ พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้นั้น ทำให้พระองค์ทรงพบความสุขสงบ เพื่อการตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน นั่นคือ การดับตัณหาที่ผูกมัดจิตใจได้หมดสิ้น การดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง คือ ไม่คิดด้วยกิเลส หรือไม่มีตัณหาและไม่มีอุปาทาน

มรรคมืองค์ ๘ คือ วิธีปฏิบัติธรรม (ทางปฏิบัติ) เพื่อทำจิต ให้บริสุทธิ์ผ่องใส . มรรคมืองค์ ๘ ไม่ใช่ทางสายกลาง แต่การปฏิบัติธรรมตามมรรคมืองค์ ๘ จะทำให้เกิดการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง คือ ดำเนินชีวิตด้วยจิตใจที่มีความบริสุทธิ์ผ่องใส ไม่มีตัณหา เพราะไม่คิดชั่วและไม่ทำชั่ว จึงไม่มีความทุกข์ (นิพพาน) แต่มุ่งคิดดีและทำดี เพื่อทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสตามโอวาทปาฏิโมกข์ ความดับทุกข์ (นิโรธหรือนิพพาน) เกิดขึ้นเพราะตัณหาดับ พระพุทธเจ้าตรัสสอนเรื่องความดับทุกข์เพียงประโยคเดียวแต่ทรงเน้นคำว่าตัณหาไว้ถึง ๖ ครั้งว่า ภิกษุทั้งหลาย ความดับทุกข์ (นิโรธ) เป็นดังนี้คือ

การสำรอกค้นหา ความดับค้นหา การสละค้นหา การบอกค้นหา การหลุดพ้นจากค้นหา ความไม่มีอาลัยในค้นหาทั้งปวง (อริยสัจ ๔ หน้า ๕๗ วคิน อินทสระ) การตรัสย้ำเรื่องค้นหาเช่นนี้ เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความดับทุกข์ คือ ภาวะของจิตใจในขณะที่ดับค้นหา พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า นิโรธคือนิพพานไว้ดังนี้ เพราะค้นหาสิ้นไปโดยประการทั้งปวง จึงนิโรธด้วยคลายออกได้ไม่มีเหลือเลย (นั่นแหละ) คือนิพพาน ; สำหรับภิกษุผู้นิพพานแล้วนั้น เพราะไม่ถือมั่น (ไม่มีอุปาทาน) ภพใหม่จึงไม่มี การตรัสสอนเช่นนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่า ความดับทุกข์คือนิพพานนั่นเอง ซึ่งเกิดจากการไม่มีความยึดมั่นถือมั่น เมื่อไม่มีความยึดมั่นถือมั่น จึงไม่มีที่ตั้งของจิตใจที่เป็นกิเลสเกิดขึ้นในชาติปัจจุบัน (ไม่มีภพใหม่) พระสารีบุตรซึ่งเป็นพระอรหันต์ได้กล่าวกับพระอานนท์ว่า การดับภพเสียได้ชื่อนิพพาน การที่พระสารีบุตรกล่าวเช่นนี้ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า นิพพาน คือ การไม่มีภพใหม่ของจิตใจ ที่เป็นกิเลสในชีวิตปัจจุบัน เพราะไม่มีการคิดด้วยกิเลส หรือไม่มีค้นหาและอุปาทาน ขอให้ท่านผู้อ่านสบายใจว่า ขณะที่สติควบคุมความคิดไม่ให้คิดด้วยกิเลสได้ จะทำให้กระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลส ไม่เกิดขึ้น นั่นคือนิโรธ หรือความดับทุกข์ หรือนิพพานนั่นเอง นิพพาน คือ ภาวะของจิตใจที่บริสุทธิ์เพราะไม่คิดด้วยกิเลส ถ้ามีสติควบคุมความคิดไม่ให้คิดด้วยกิเลสได้ชั่วคราว นิพพานก็จะเกิดขึ้นชั่วคราว (หังคนิพพาน) และถ้ามีสติควบคุมความคิดไม่ให้คิดด้วยกิเลสได้อย่างต่อเนื่อง นิพพานก็จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นั่นคือการบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ หน้าที่ของท่านคือ มีความเพียรในการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน เพื่อจะได้ไม่ต้องคิดด้วยกิเลส หรือเข้าถึงภาวะนิพพานได้อย่างต่อเนื่อง

ความดับทุกข์ หรือนิโรธ หรือนิพพาน เกิดขึ้นในขณะที่ไม่คิดอกุศล คือ ไม่คิดด้วยกิเลส (วิสังขาร) หรือไม่มีความทะยานอยาก (ตัณหาดับ) หรือไม่มีความยึดมั่นถือมั่น (อุปาทานดับ) หรือไม่มี การเกิดของกระบวนการทางจิตใจที่เป็นกิเลส ความดับทุกข์ชั่วคราวหรือนิพพานชั่วคราว (ตทั้งค นิพพาน) อยู่แค่เอื้อมเท่านั้นเอง เพราะเกิดขึ้นในทันทีที่ไม่คิดอกุศล ท่านสามารถเข้าถึงภาวะนิพพานชั่วคราวได้ด้วยการศึกษาอริยสัจ ๔ และฝึกปฏิบัติธรรมตามมรรคมืองค์ ๘ อย่างจริงจัง ถูกต้อง ครบถ้วน และต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการเพิ่มพูนข้อมูลด้านสติปัญญา ทางธรรมในความจำ และใช้ข้อมูล ดังกล่าวในการดูแลจิตใจของท่านไม่ให้คิดอกุศล ถ้าท่านสามารถควบคุมความคิดไม่ให้คิดอกุศลได้ อย่างต่อเนื่อง ภาวะนิพพานในจิตใจย่อมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกันคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นเพศใด ศาสนาใด ถ้ายังมีสติปัญญาอยู่ในเกณฑ์ปกติ และมีความรู้ในเรื่องอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง ก็ สามารถเข้าถึงภาวะนิพพานชั่วคราวได้เช่นกันถึงแม้จะเป็นชาวพุทธ แต่ไม่มีความรู้ในเรื่องอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง ก็อาจมีความทุกข์ได้โดยไม่รู้ตัว

คุณสมบัติของนิพพานในรูปแบบต่าง ๆ พระพุทธเจ้าตรัสสอนคุณสมบัติของนิพพานในรูปแบบต่าง ๆ ไว้มากมาย ท่านอาจารย์วศิน อินทสระ ได้รวบรวมไว้ในหนังสือเรื่อง อริยสัจ ๔ หน้า ๗๓ พอจะสรุปได้ดังนี้ นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง เพราะไม่ถูกกิเลสเบียดเบียน ซึ่งหมายความว่า เมื่อใดที่ไม่มี การคิดด้วยกิเลส ความสุขสงบก็จะเกิดขึ้น นั่นแหละคือนิพพาน นิพพานสุขอย่างยิ่ง เพราะนิพพาน ว่างจากกิเลส หรือไม่มีเชื้อไฟอีกเลย ซึ่งหมายความว่า เมื่อใดที่ไม่มี การคิดด้วยกิเลส ความว่างเปล่า จากกิเลสและกองทุกข์ก็จะเกิดขึ้น นั่นแหละคือนิพพาน นิพพานสงบอย่างยิ่ง เพราะสงบระงับสังขาร ทั้งปวง เป็นที่สละคืนอุปาทิทั้งปวง เป็นที่สิ้นตัณหา เป็นที่คลายกิเลส เป็นที่ดับสนิทแห่งกิเลสทั้งปวง ซึ่งหมายความว่า เมื่อใดที่ไม่มี การคิดด้วยกิเลส (ระงับสังขารทั้งปวงได้) จึงทำให้ความทะยานอยาก ดับ(ตัณหาดับ) และความยึดมั่นถือมั่นก็ดับไปด้วย (อุปาทานดับ) เป็นผลให้มีความสุขสงบเกิดขึ้น นั่นแหละคือนิพพาน ในขณะที่เจริญสมาธิและสมาธิมีความตั้งมั่น (ไม่ฟุ้งซ่านหรือหลับใน) ได้ดี พอสมควรแล้ว จะไม่มีการคิดด้วยกิเลส ภาวะของจิตใจในขณะนั้นคือภาวะนิพพานชั่วคราว (ตหังค นิพพาน) ในขณะที่เจริญสติและสติมีความตั้งมั่น (ไม่ฟุ้งซ่าน) ได้ดีพอสมควรแล้ว จะไม่มีการคิดด้วย กิเลส ภาวะของจิตใจในขณะนั้นคือภาวะนิพพานชั่วคราว การเจริญสติและการเจริญสมาธิสลับกันไป อย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันโดยไม่คิดด้วยกิเลส จึงทำให้เกิดภาวะนิพพานอย่างต่อเนื่องในจิตใจ

นิพพานจึงเป็นภาวะของจิตใจในขณะที่ไม่คิดด้วยกิเลส หรือไม่มีความทุกข์ หรือไม่มีการเกิดขึ้นของกระบวนการของจิตใจที่เป็นกิเลส (วิภวัญญะของจิตใจที่เป็นกิเลสและความทุกข์ดับไป) ท่านผู้อ่านควรจะสบายใจได้ว่า ถ้าท่านมีสติคอยควบคุมความคิด ไม่ให้คิดด้วยความทะยานอยาก (ไม่มีตัณหา) ได้ชั่วคราว ท่านก็จะเข้าถึงภาวะนิพพานชั่วคราว ถ้าท่านมีความเพียรมากขึ้นและไม่คิดด้วยความทะยานอยากได้นานขึ้น ภาวะนิพพานก็จะนานขึ้นด้วย ซึ่งเป็นเรื่องของการพึงสติปัญญาทางธรรมของตนเองในชีวิตประจำวัน โดยไม่ต้องพึ่งพิงสิ่งอื่นใด ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายแต่ประการใด เพื่อความไม่ประมาท จึงควรเพียรพยายามในการศึกษาอริยสัจ ๔ และฝึกปฏิบัติธรรมตามมรรคมีองค์ ๘ อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และต่อเนื่อง เพื่อดับกิเลส (โลภ โกรธ หลง) และเข้าถึงภาวะนิพพานชั่วคราว แล้วพยายามรักษาภาวะนิพพานที่เกิดขึ้นให้ต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของชาติปัจจุบัน

รูปแบบวิธีการถ่ายทอดความรู้

รูปแบบวิธีการถ่ายทอดความรู้ 1. ทางวัดได้ร่วมมือกับโรงเรียนจัดพระสงฆ์ไปให้ การอบรมแก่นักเรียนในโรงเรียน 2. บรรยายธรรมเนื่องในโอกาสต่าง ๆ 3. จัดให้มีการฝึกอบรมปฏิบัติธรรม ตามโอกาส และ วันสำคัญต่าง ๆ 4. ถ่ายทอดจากต้นไม้ ซึ่งเรียกว่า ธรรมะจากต้นไม้ 5. จากเอกสารสื่อหนังสือธรรมะ ที่วัดจัดพิมพ์ เผยแพร่ให้บุคคลทั่วไปที่สนใจ 6. จากแผ่น ซีดี และ วีซีดี ของวัดเอง และมีผู้สนใจทำไหว้วัด แหล่งข้อมูล วิธีการได้มาซึ่งข้อมูลของแหล่งเรียนรู้ ได้จากการสอบถาม ผู้รู้เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ โดยถามจาก - พระมงคลกิตติธาดา (อมร เขมจิตตโต) เจ้าอาวาสวัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์

) - นายวีระ โคตรวงศ์ มัคทายกวัดป่าวิเวก (ธรรมชาน์) การศึกษาจากหนังสือ ดั่งนี้ - หนังสือ 72 ปีที่ผ่าน ของพระมงคลกิตติธาดา พิมพ์เมื่อ พ .ศ . 2546 -

แหล่งข้อมูล

หนังสืออ่านเพิ่มเติม รู้เรื่องเมืองม่วง (เกษมสีมา) พิมพ์เมื่อ พ .ศ . 2547

ผู้จัดทำ

e-book เล่มนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษา ตามนโยบายของ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ศรัณย์พร เชื้อชาญ บรรณารักษ์ 6ว ผู้จัดทำ e-book
ชัยณรงค์ ป่องบ้านเรือ ผอ.กศน.อำเภอม่วงสามสิบ ที่ปรึกษา
อัฐพล สุพิชญ์ ผอ.กศน.อำเภอดอนมดแดง ที่ปรึกษา